

Smärre meddelanden.

Gustav-Adolfs-fonden för de svenska kulturminnesmärkenas vård.

Under maj månad 1930 har följande upprop utsänts:

Till alla vänner av Sveriges kulturhistoriska minnen!

Den 20 maj 1630 utfärdade konung Gustav II Adolf, kort före sin avresa för deltagande i det stora tyska kriget, den första instruktionen för dem, som skulle vara "riksens antikvarier och hävdesökare" — en instruktion, så klokt avfattad och i detalj utarbetad, att den ännu i våra dagar betecknats som "det allsidigaste program som någonsin förelegat för svensk kulturforskning". Intet annat land i världen har så tidigt inrättat en ansvarig, statlig myndighet för kulturminnesvården.

Ett sådant minne förpliktar. Undertecknade föreslår därför, att under jubileumsåret måtte företagas en allmän insamling, avsedd att bilda en *Gustav-Adolfs-fond för de svenska kulturminnesmärkenas vård*.

De medel, som för närvarande finnas för detta ändamål, äro alldeles otillräckliga. Stora bronsåldersgravrösen befinnas uppbrutna och kringkastade, runstenar ligga söndersprängda, ödebyggnader av historisk ryktbarhet stå utan underhåll. Medel att effektivt hejda ett fortgående förfall saknas. Och även där *något* kan göras, måste man i de allra flesta fall nöja sig med blott de nödortfästaste skydds- och konserveringsåtgärderna. Mången ättehög eller ödekyrka kan sålunda visserligen sägas vara skyddad mot fortgående förstörelse, mången vittrande runsten, mången taklös ruin har erhållit en anspråkslös, kanske också otymplig, skymmande och vanprydande betäckning. Men sådana skyddsåtgärder ha tyvärr ofta den verkan, att de snarare rycka loss minnesmärket ur än smälta det samman med dess omgivning, dess naturliga miljö.

Dessa kulturminnesmärken böra, så långt detta är möjligt och lämpligt, återskänkas något av den yttre storhet, som de fordom haft, så att de kunna intaga den hedersplats, som med rätta tillkommer dem. Men för en sådan pånyttfödande verksamhet inom kulturminnesvården saknas de ekonomiska förutsättningarna.

Den föreslagna Gustav-Adolfs-fonden är ämnad att skapa dessa. Den är avsedd att förvaltas av Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien och dess årliga avkastning skulle ställas till Riksantikvarieämbetets förfogande att användas till åtgärder för skydd, vård och konservering av de

landet runt förekommande fasta kulturminnesmärkena från skilda tidsåldrar. Dessa kulturminnesmärken äro emellertid ej endast hela rikets gemensamma arv utan även kanske i än högre grad monument över den kulturella utvecklingen i skilda landsändar och såsom sådana ägnade att utmärka de särdrag, som känneteckna det särskilda landskapets odling under seklerna; i sistnämnda avseende äro de sålunda jämväl landskapets arv och eget. Det är därför en naturlig anordning, att den insamling, som kan komma till stånd i varje landskap eller län, i första hand och till största delen må komma kulturminnesvården i det egna landskapet eller länet till godo. Alla landsdelar böra därför känna lika förpliktelse att delta i denna insamling. Varje landskap eller län bör också i framtiden kunna påkalla bistånd ur fonden, i proportion till den summa, varmed landskapet eller länet bidragit till fonden. På detta sätt disponeras två tredjedelar av fondens årliga avkastning. För att ändock möjliggöra en smidig anpassning efter situationens krav, skulle den återstående tredjedelen disponeras som en "rikskassa" att, oberoende av nyssnämnda proportionella beräkningsgrund, av Riksantikvarieämbetet användas, varhelst behov av omedelbara skyddsåtgärder kan föreligga.

Undertecknade rikta en varm vädjan till alla och envar, till den enskilde, till kommuner, som fortsätta ett samfundsliv på grund, som sedan hedenhös varit bebyggd, till landets jordägande, enskilda och bolag, på vilkas ägor de flesta kulturminnesmärkena finnas, till vår handel med dess urgamla anor, till vår industri, vars grundläggande verksamhet är att söka just i Gustav II Adolfs tidevarv, att genom kraftigt ekonomiskt understöd bidra till bildande av Gustav-Adolfs-fonden för de svenska kulturminnesmärkenas vård.

Stockholm i maj 1930.

Gustaf Adolf.

Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien
genom

Henrik Schück.
Preses.

Sigurd Curman.
Sekreterare, riksantikvarie.

Dessutom är uppropet undertecknat av ett hundratal representativa personer.

För insamlingens organisation har bildats en centralkommitté i Stockholm med följande medlemmar: *H. K. H. Kronprinsen*, ordf., professor *Henrik Schück*, v. ordf., riksantikvarie *Sigurd Curman*, överståthållare *Henning Elmquist*, direktör *Oscar Haupt*, statssekreterare *Börje Knös*, bankdirektör *Gustaf Lagercrantz*, överintendent *Axel Lagrelius*, skattmästare, professor *Andreas Lindblom*, bankdirektör *O. Rydbeck*. — Såsom centralkommitténs sekreterare fungerar amanuensen i Kungl. Vitterhetsakademien fil. lic. *Olle Källström*.

Centralkommittén godkände vid sammanträde den 2 maj 1930 följande grundstadgar för insamlingen och den blivande fonden.

1.

I anledning av det år 1930 inträffande 300-årsminnet av det svenska riksantikvarieämbetets tillkomst företages en allmän insamling, avsedd att bilda en Gustav-Adolfs-fond för de svenska kulturminnesmärkenas vård. Insamlingen organiseras och ledes av en centralkommitté i Stockholm och bedrivs i övrigt läns- eller landskapsvis genom provinskommittéer.

2.

Fonden äges och förvaltas av Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien på samma sätt som Akademiens övriga fonder och skall vara underkastad revision såsom dessa. Årliga behållningen skall ställas till riksantikvarieämbetets disposition att användas till åtgärder för vård och skydd av landets fasta kulturminnesmärken från alla tidsåldrar.

3.

Fondens avkastning skall i vidsträcktaste mån komma alla landsdelars kulturminnesmärken till godo. För de olika länens eller landskapens kulturminnesvård skola minst två tredjedelar av årliga räntan användas fördelade i proportion till de belopp varmed respektive län eller landskap bidragit till fonden. Återstående räntemedel skola utgöra en "rikskassa" att användas — oberoende av nyssnämnda proportionella beräkningsgrund — varhelst inom landet behov av omedelbara åtgärder kan föreligga. Av sådana donationsmedel, som från huvudstaden inflyta, skall räntan — om ej vederbörande donator annorlunda förordnar — disponeras av "rikskassan". Fem procent av årliga räntan skall användas för kapitalökning.

4.

Ändring av dessa stadgar må ej företagas utan Kungl. Maj:ts medgivande.

Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien har beslutat att på Gustav-Adolfs-dagen den 6 november 1930 högtidlighålla den svenska kulturminnesvårdens 300-årsjubileum.

O. K.

Svenska Fornminnesföreningen.

Svenska Fornminnesföreningen sammanträdde till årsmöte i Handelshögskolan fredagen den 11 april 1929. Styrelsens årsberättelse föredrogs och godkändes. Revisionsberättelsen upplästes, och däri tillstyrkt full och tacksam ansvarsfrihet åt skattmästaren beviljades. Styrelsen omvaldes med undantag av friherre Ernst Hermelin, som av sagt sig; i hans ställe invaldes friherrinnan Wera von Essen, Salsta. Revisorer och revisorssuppleant omvaldes.

A styrelsesammanträde omedelbart efter årsmötet omvaldes till ordförande landshövding Nils Edén, till sekreterare professor Birger Nerman och